

FA 7115/18

's-Gravenhage, 31 December 1954
Javastraat 68

MINISTERIE VAN
BINNENLANDSE ZAKEN
B.V.D.

- 2 NOV. 2001
Deze rubricering is
beëindigd na 75 jr.

No. : 261359A
Bijl. : 2

Betr. : Aanbieding rapport:
Methodiek Russische Spionnagedienst.-

Ik heb de eer Uwe Excellentie hierbij
ter kennismeming aan te bieden een afschrift
van dezerzijds schrijven van heden No.
261359 aan Zijne Excellentie de Minister van
Binnenlandse Zaken vergezeld van een exem-
plaar van de bijlage daarvan.

Aan:
Zijne Excellentie
de Minister-President
Plein 1813
's-Gravenhage

Het Hoofd van de Dienst
Voor deze

Mr A. van Maanen

31 December 1954

261359

1

- 2 NOV. 2001

Deze rubricering is
beëindigd na 75 k.

Ik heb de eer Uwe Excellentie hierbij ter kennisneming aan te bieden een beschouwing over

I

In dit verband moge in herinnering worden gebracht, dat ook de bekende in Februari 1954 naar de Amerikaanse bezettingsautoriteiten in Frankfurt overgelopen stafofficier van de M.V.D. Khokhlow inlichtingen heeft verstrekt over de toepassing van het instituut van de "illegal resident".

Ook bij gelegenheid van een bespreking met de Directeur-Generaal van Politie in het bijzijn van ambtenaren van de Rijks Vreemdelingendienst op 13 September j.l. werd de aandacht op het instituut van de "illegal resident" gevestigd en hetzelfde vond plaats op een omstreeks dezelfde tijd gehouden bijeenkomst met de hoofden van de inlichtingendiensten van de politie der voornaamste gemeenten.

Aan de Minister-President en Uw Ambtgenoot van Justitie heb ik rechtstreeks een exemplaar van de bijlage dezes doen toekomen.

Het Hoofd van de Dienst
voor deze,

Mr A. van Maanen

Aan:
Zijne Excellentie
de Minister van Binnenlandse Zaken
te 's-GRAVENHAGE.

Het is altijd gevaarlijk op grond van een bepaald geval algemene conclusies te trekken en dit geldt temeer in een geval zoals dat van I, dat nog van vrij recente datum is en waarvan het niet wel mogelijk is reeds nu alle zijden bezonnen te beoordelen. Toch is er een element in deze zaak, dat - vanwege zijn mogelijk grote betekenis voor de toekomst - waard is tot onderwerp van speciale belangstelling gemaakt te worden, temeer nu uit een geheel andere bron, n.l. een Rus die naar de Amerikanen is overgelopen, een soortgelijke mededeling is ontvangen.

Waarneming van het Russische spionnage apparaat gedurende enkele tientallen jaren heeft een methodiek van werken aan het licht gebracht, die zich in hoofdzaak op de volgende wijze laat onderscheiden:

1. De leiding van het spionnagenet berust bij iemand die in het Russisch wordt aangeduid als een "legalny rezident", in het Engels vertaald met "legal resident". Een dergelijke functionaris verblijft legaal in het gebied waar hij opereert of van waaruit hij opereert en gebruikt zijn officiële beroep als dekmantel voor subversieve activiteiten. Als zodanig kunnen dus optreden diplomaten, handelsvertegenwoordigers, Tass agenten enz. In de verschillende spionnagegevallen welke na de oorlog bekend geworden zijn was er vrijwel steeds sprake van een "legalny rezident". I valt ook onder deze categorie, andere voorbeelden zijn te vinden in de Japanse I 'zaak en de Zweedse I en I zaak.

2. De leiding van het spionnagenet berust bij een "nelegalny rezident" (in het Engels "illegal resident"). De werkzaamheden komen overeen met die van een "legalny rezident". In tegenstelling tot deze is hun verblijf echter illegaal, zij leven onder valse voorwendsels, terwijl ze weinig of geen contact onderhouden met de officiële Russische vertegenwoordigingen in het betrokken gebied. Als voorbeelden van een "nelegalny rezident" kunnen hier genoemd worden:

De Rus Walter Krivitsky, die tot 1937 in Den Haag, Celebesstraat 32, als Oostenrijks antiquair, onder de naam Martin Lessner,

woonachtig is geweest. In werkelijkheid was hij een belangrijk functionaris van de Russische Militaire Spionnagedienst, die onder de dekmantel van antiquair - waardoor hij zich geheel onopvallend in alle landen kon bewegen - als leider optrad van een militair spionnagenetwerk in West-Europa.

Functionarissen van de vooral gedurende de oorlog in West en Midden Europa werkzame zgn. "Rote Kapelle". Deze spionage organisatie had in haar gelederen onder meer lieden van Russische nationaliteit, die onder een valse identiteit, met paspoorten uit verschillende landen, hun werkzaamheden uitvoerden.

I

Na de oorlog schijnt het dat de Russen de voorkour geven aan het werken met de "legalny rezident". Dit geeft aanleiding tot tweërlei opvatting over de "nelegalny rezident". Enerzijds meent men dat de Russen van oordeel zijn dat de huidige officiële vertegenwoordigingen voldoende mogelijkheden bieden. Anderzijds gelooft men dat de "nelegalny rezident" nog wel degelijk bestaat, maar door doeltreffende beveiliging zich aan de opsporing door veiligheidsdiensten weet te onttrekken.

I

I

Naast de mogelijkheid van een intensievere voortzetting van het oude systeem, op dezelfde wijze en met dezelfde bedoelingen, kan het ook zo zijn dat de betekenis van hetgeen in de I taak ten deze naar voren is gekomen niet verder gaat dan de voorbereiding tot een zogenaamde "sleeper-organisation", een instelling die de subversieve taak van het legale apparaat overneemt zodra dit niet meer tot werken in staat is, door opheffing van de diplomatische vertegenwoordiging of anderszins.

De naoorlogse situatie is bijzonder bevorderlijk voor het instituut van "nelegalny resident" en in dit verband dient speciaal gedacht te worden aan de "displaced persons". Bij elke vreemdeling uit een land van achter het ijzeren gordijn zal aan de mogelijkheid gedacht moeten worden dat hij hier komt om als "nelegalny resident" een subversieve taak te vervullen.

14 December 1954